

УДК 347.73 (4/8):352

DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2026.94.2.36>

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ

Бабенко А.Ю.,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету
ORCID: 0000-0002-8462-4763

Єфіменко О.А.,
аспірант кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету
ORCID: 0009-0007-8050-0935

Бабенко А.Ю., Єфіменко О.А. Порівняльна характеристика нормативно-правового забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами.

Стаття присвячена питанням порівняльної характеристики нормативно-правового забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами. Наголошено, що забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами – це форма адміністративно-управлінської діяльності у фінансово-бюджетній сфері, пов'язана з реалізацією повноважень органів публічного управління у співпраці з інституціями громадянського суспільства, спрямована на забезпечення законності, прозорості та підзвітності формування, розподілу й використання публічних фінансових ресурсів на місцевому рівні, а також на досягнення збалансованості між фінансовою автономією територіальних громад і необхідністю державного нагляду в межах, визначених законом. Така діяльність має комплексний характер і охоплює сукупність правових, організаційних, процедурних та інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на запобігання фінансовим правопорушенням, мінімізацію бюджетних ризиків, підвищення ефективності та результативності використання коштів місцевих бюджетів і забезпечення стабільності бюджетної системи в цілому. Підкреслено, що у науковому вимірі фінансовий контроль за місцевими фінансами слід розглядати не лише як інструмент виявлення порушень бюджетного та фінансового законодавства і притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а як складову сучасної моделі публічного управління, орієнтованої на превентивність, ризик-менеджмент і сервісний характер діяльності органів влади. Його реалізація передбачає інтеграцію внутрішнього й зовнішнього контролю, державного аудиту та громадського контролю, що забезпечує системний вплив на фінансові процеси на місцевому рівні та сприяє зміцненню фінансової дисципліни. Узагальнюючи, забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами виступає необхідною передумовою сталого розвитку територіальних громад, ефективної реалізації публічних функцій органів місцевого самоврядування та формування довіри суспільства до публічної влади. Саме через належно організований і нормативно врегульований фінансовий контроль досягається баланс між самостійністю місцевого самоврядування та публічними інтересами держави, що є визначальною ознакою демократичної, правової та фінансово спроможної держави. У багатьох Європейських державах фінансовий контроль за місцевими фінансами базується на конституційно гарантованій автономії місцевого самоврядування та обмеженні державного втручання критерієм законності. Водночас Польща демонструє найбільш інституційно диференційовану модель із наявністю спеціалізованих Regionalne Izby Obrachunkowe, Литва – управлінсько-аудиторську модель із посиленням внутрішнім контролем, а Румунія – централізовану аудиторську модель з територіальними структурами Curtea de Conturi. Сукупно ці моделі відображають різні підходи до реалізації європейських стандартів фінансового контролю в умовах децентралізації.

Ключові слова: адміністративний контроль, фінансовий контроль, фінансові правовідносини, аудит, порівняльно-правова характеристика, органи фінансового контролю, місцеве самоврядування.

Babenko A.Yu., Yefimenko O.A. Comparative characteristics of the regulatory and legal framework for financial control over local finances.

The article addresses the issues of a comparative analysis of the regulatory and legal framework for financial control over local finances. It emphasizes that ensuring financial control over local finances constitutes a form of administrative and managerial activity in the financial and budgetary sphere, associated with the exercise of powers by public administration bodies in cooperation with civil society institutions, aimed at ensuring the legality, transparency, and accountability of the formation, distribution, and use of public financial resources at the local level, as well as at achieving a balance between the financial autonomy of territorial communities and the necessity of state oversight within the limits prescribed by law. Such activity is of a comprehensive nature and encompasses a set of legal, organizational, procedural, and information-analytical measures aimed at preventing financial offenses, minimizing budgetary risks, increasing the efficiency and effectiveness of the use of local budget funds, and ensuring the overall stability of the budgetary system.

It is emphasized that, from a scholarly perspective, financial control over local finances should be considered not only as an instrument for detecting violations of budgetary and financial legislation and holding offenders legally accountable, but also as an integral component of a modern model of public administration oriented toward prevention, risk management, and the service-oriented nature of public authorities' activities. Its implementation presupposes the integration of internal and external control, state audit, and public oversight, which ensures a systemic impact on financial processes at the local level and contributes to the strengthening of financial discipline.

In summary, ensuring financial control over local finances constitutes a necessary precondition for the sustainable development of territorial communities, the effective performance of public functions by local self-government bodies, and the formation of public trust in public authorities. It is precisely through properly organized and normatively regulated financial control that a balance is achieved between the autonomy of local self-government and the public interests of the state, which is a defining feature of a democratic, rule-of-law, and financially capable state. In many European countries, financial control over local finances is based on constitutionally guaranteed local self-government autonomy and the limitation of state intervention by the criterion of legality. At the same time, Poland demonstrates the most institutionally differentiated model with the presence of specialized Regionalne Izby Obrachunkowe, Lithuania represents a managerial-audit model with enhanced internal control, while Romania applies a centralized audit model with territorial structures of the Curtea de Conturi. Taken together, these models reflect different approaches to the implementation of European standards of financial control under conditions of decentralization.

Key words: administrative control, financial control, financial legal relations, audit, comparative legal research, regulatory framework, local self-government.

Постановка проблеми. Особливої актуальності набуває порівняльно-правовий аналіз нормативно-правового забезпечення фінансового контролю у зв'язку з поглибленням процесів децентралізації, які супроводжуються передачею органам місцевого самоврядування значних фінансових повноважень і ресурсів. Розширення бюджетної самостійності територіальних громад об'єктивно підвищує ризики неефективного використання коштів, порушень фінансової дисципліни та зловживань, що потребує адекватних і водночас збалансованих механізмів контролю. У цьому контексті вивчення зарубіжного досвіду нормативного регулювання фінансового контролю за місцевими фінансами дозволяє виявити оптимальні моделі поєднання фінансової автономії з державним наглядом, які забезпечують належний рівень бюджетної стабільності без надмірного втручання у самоврядні повноваження.

Актуальність обраної теми посилюється також необхідністю гармонізації національних систем публічного фінансового управління з європейськими стандартами. У праві Європейського Союзу та практиці держав-членів ЄС фінансовий контроль за місцевими фінансами розглядається як складова системи «good governance», що базується на принципах законності, ефективності, економності та результативності. Порівняльне дослідження нормативно-правового забезпечення фінансового контролю в різних країнах дає змогу простежити, яким чином ці принципи імплементуються у національні правові системи, які інституційні моделі контролю застосовуються та які правові механізми забезпечують їхню дієвість.

Держава виконує свою функцію оборони як через систему військових органів, так і через належні їм підприємства, організації та установи, що діють на основі державної власності. Дана

сукупність для раціонального та ефективного функціонування має бути впорядкованою та відлагодженою системою. На жаль, український досвід свідчить про хаотичність і нерегульованість цієї системи, що дозволяє управляти майном і бюджетними коштами в ручному режимі та одержувача бюрократичну ренту від державної власності [1].

Метою дослідження є питання порівняльної характеристики нормативно-правового забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика організації контролю за використанням коштів Державного бюджету України, залишається у центрі уваги сучасних дослідників. На рівні науково-теоретичного аналізу питання контролю за використанням бюджетних коштів необхідно згадати праці: А.В. Гарбінської-Руденко [2]; Дем'янишина В.Г. [3]; В.Ф. Максимова [4]; В.В. Пачкана [5]; Ю.В. Табенської [6]; Р.О. Яцкін [7] та інших.

Водночас, питання доктринального тлумачення порівняльної характеристики нормативно-правового забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами.

Виклад основного матеріалу. Контроль є управлінською функцією, яка логічно завершує весь управлінський цикл. Водночас контроль не зводиться до одноразової дії, а виступає безперервним у часі процесом, якому притаманні власні структурні елементи. Основне призначення фінансового контролю полягає в інформуванні системи публічного управління про результати управлінського впливу у фінансовій сфері, рівень його ефективності, а також у виявленні причин і умов, що перешкоджають досягненню поставлених фінансово-економічних цілей. Визначаючи роль і місце контролю в управлінській діяльності, доцільно підкреслити його тісний взаємозв'язок та інтегрованість з іншими управлінськими функціями, зокрема плануванням, організацією та фінансовим регулюванням.

Зміст і форми здійснення фінансового контролю залежать від низки чинників. По-перше, вони перебувають у прямій залежності від імперативного адміністративно-правового методу, який застосовується у процесі регулювання контрольних фінансових правовідносин, а також від принципів законності, обґрунтованості та пропорційності, що забезпечують ефективність контрольної діяльності. По-друге, реалізація контрольних заходів значною мірою зумовлена рівнем професійної підготовки посадових осіб, уповноважених на здійснення фінансового контролю, їх матеріально-технічним забезпеченням, інформаційною підтримкою та обсягом наданих контрольних повноважень.

Адміністративно-правовий метод здійснення заходів фінансового контролю передбачає уніфікований режим його реалізації незалежно від рівня бюджетної системи або сфери фінансової діяльності. Це дає підстави стверджувати, що фінансовий контроль охоплює всі без винятку відносини, пов'язані з формуванням, розподілом і використанням публічних фінансових ресурсів, та має переважно зовнішній характер стосовно правовідносин між суб'єктами бюджетного процесу.

Слід наголосити, що фінансовий контроль є невід'ємною складовою державної управлінської діяльності, спрямованої на забезпечення законності у сфері публічних фінансів. Водночас у сучасних умовах така контрольна діяльність дедалі більше набуває не карального, а превентивного характеру, що проявляється у посиленні консультативних, аналітичних і попереджувальних функцій контролю. Це відповідає концепції «сервісної» держави, в межах якої органи публічного управління орієнтуються не лише на виявлення фінансових порушень, а й на сприяння належному фінансовому управлінню.

Ефективність фінансового контролю як засобу забезпечення законності визначається не лише фактом виявлення порушень бюджетного чи фінансового законодавства та притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а й здійсненням системи профілактичних заходів, спрямованих на запобігання фінансовим правопорушенням і мінімізацію негативних наслідків у майбутньому. Саме превентивна складова дозволяє розглядати фінансовий контроль як інструмент стабілізації бюджетних процесів і зниження фінансових ризиків.

До таких заходів, зокрема щодо органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, належить покладення на посадових осіб обов'язку усунути виявлені порушення фінансового законодавства та їх наслідки, відновити порушені бюджетні права, забезпечити належне виконання фінансових зобов'язань, припинити неправомірну або економічно необґрунтовану фінансову поведінку, а також застосування заходів юридичної відповідальності у випадках, передбачених законом.

Таким чином, адміністративно-правовий механізм фінансового контролю є складовою загального управлінського механізму держави та територіальних громад, який охоплює формування і реалізацію державної та місцевої фінансової політики, визначення принципів фінансового контролю, створення правової основи його здійснення, функціонування системи уповноважених органів і суб'єктів контролю, а також використання організаційно-технічних та інформаційних засобів контрольної діяльності.

Конституційні засади фінансового контролю за місцевими фінансами в Україні закладені в Конституції України, яка закріплює принципи місцевого самоврядування, самостійності місцевих бюджетів і підзвітності органів публічної влади. Конституційні норми визначають загальні межі втручання держави у фінансову діяльність органів місцевого самоврядування, встановлюючи, що таке втручання має здійснюватися виключно на підставі закону та з метою забезпечення публічних інтересів. У цьому контексті фінансовий контроль виступає не як інструмент обмеження самостійності місцевого самоврядування, а як необхідний елемент механізму забезпечення законності та фінансової дисципліни у публічно-бюджетній сфері.

Базовим нормативно-правовим актом, що визначає правові засади фінансового контролю за місцевими фінансами, є Бюджетний кодекс України. Його положення комплексно регулюють бюджетний процес на місцевому рівні, визначають стадії складання, розгляду, затвердження та виконання місцевих бюджетів, а також встановлюють механізми контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Нормативно-правове забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами також формується положеннями Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», який закріплює фінансову основу місцевого самоврядування, визначає повноваження органів місцевої влади у сфері управління місцевими бюджетами та встановлює їх відповідальність за ефективне і цільове використання фінансових ресурсів.

Важливу роль у системі нормативно-правового забезпечення фінансового контролю відіграє законодавство, що регулює діяльність органів державного фінансового контролю. Зокрема, Закон України «Про Рахункову палату» визначає повноваження вищого органу зовнішнього державного фінансового контролю, який здійснює аудит використання коштів Державного бюджету України, у тому числі у частині міжбюджетних трансфертів, що спрямовуються на місцевий рівень. Через механізми державного аудиту забезпечується контроль за законністю та ефективністю використання публічних фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування у межах делегованих повноважень.

Окреме місце в нормативно-правовому механізмі фінансового контролю за місцевими фінансами посідає законодавство про державний внутрішній фінансовий контроль та внутрішній аудит. Відповідно до Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» та підзаконних нормативно-правових актів, в органах виконавчої влади й органах місцевого самоврядування впроваджуються системи внутрішнього контролю, спрямовані на попередження фінансових порушень, управління бюджетними ризиками та підвищення ефективності використання коштів. Такий підхід відповідає європейським стандартам good governance та орієнтує фінансовий контроль на превентивну, а не виключно каральну функцію.

За подібною схемою проаналізуємо здійснення нормативно-правового забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами у сучасних країнах-партнерах України: Республіці Польща, Литовській Республіці, Румунії та Республіці Хорватії.

Наприклад, у Республіці Польща система фінансового контролю формувалася паралельно з реформами територіального устрою та бюджетної децентралізації, що зумовило її багаторівневий і комплексний характер. Законодавче забезпечення фінансового контролю в Польщі ґрунтується на поєднанні конституційних гарантій самостійності органів місцевого самоврядування з чітко визначеними інструментами державного нагляду, обмеженого критерієм законності.

Конституція Республіки Польща [8] закріплює принцип децентралізації публічної влади та фінансової самостійності органів місцевого самоврядування (*samorząd terytorialny*). Водночас конституційно встановлено, що державний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування здійснюється виключно з позицій законності. Такий підхід визначає концептуальні межі фінансового контролю та унеможлиблює втручання державних органів у доцільність бюджетних рішень на місцевому рівні.

Ключовим нормативним актом, що регламентує фінансові відносини у сфері місцевих фінансів, є *Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych* [9]. Цей закон визначає принципи

формування та виконання місцевих бюджетів, правила управління публічними коштами, вимоги до фінансової дисципліни та механізми контролю.

Суттєвим елементом польської моделі є внутрішній фінансовий контроль (*kontrola zarządcza*), який здійснюється безпосередньо органами місцевого самоврядування. Закон «Про публічні фінанси» зобов'язує керівників місцевих органів влади впроваджувати системи управлінського контролю, спрямовані на забезпечення законності, економності, ефективності та результативності використання коштів. Це відповідає сучасним європейським підходам до «good governance» та управління за результатами.

Координаційну та методичну функцію у сфері публічних фінансів виконує *Ministerstwo Finansów*, яке розробляє загальні правила бюджетної політики та встановлює стандарти фінансового управління. При цьому законодавство чітко обмежує вплив центральних органів на фінансову автономію територіальних громад, що сприяє збереженню балансу між контролем і самостійністю.

Законодавче забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами у Республіці Польща характеризується високим рівнем правової визначеності, інституційної збалансованості та відповідності європейським стандартам. Поєднання діяльності *Regionalne Izby Obrachunkowe* [10], *Najwyższa Izba Kontroli* [11] та внутрішніх механізмів *kontrola zarządcza* забезпечує комплексний контроль за використанням публічних коштів без порушення принципу фінансової автономії місцевого самоврядування. Польський досвід може бути використаний як модель для вдосконалення систем фінансового контролю в державах, що реалізують реформи децентралізації та бюджетної самостійності територіальних громад.

Законодавче забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами у Литовській Республіці ґрунтується на поєднанні принципів фінансової автономії місцевого самоврядування, правової визначеності та ефективного державного нагляду, що відповідає стандартам Європейського Союзу та положенням Європейської хартії місцевого самоврядування. Сформована у Литві модель фінансового контролю є результатом послідовних реформ публічного управління та бюджетної системи, спрямованих на забезпечення прозорості використання публічних коштів, запобігання фінансовим порушенням і зміцнення бюджетної дисципліни на муніципальному рівні.

Конституційні засади фінансового контролю за місцевими фінансами закріплені у *Lietuvos Respublikos Konstitucija* [12] від 25 жовтня 1992 року, яка визначає місцеве самоврядування як самостійну форму здійснення публічної влади на територіальному рівні. Конституція гарантує органам місцевого самоврядування право самостійно формувати та виконувати місцеві бюджети, водночас передбачаючи можливість державного нагляду за їхньою діяльністю виключно з позицій законності. Такий підхід закладає фундаментальну межу фінансового контролю, унеможливаючи втручання державних органів у доцільність бюджетних рішень муніципалітетів і забезпечуючи баланс між автономією та підзвітністю.

Базовим нормативно-правовим актом, що регулює фінансові відносини у сфері місцевих фінансів, є *Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas* [13], який визначає структуру бюджетної системи, принципи формування та виконання державного й муніципальних бюджетів, а також вимоги до фінансової дисципліни. Поряд із ним ключове значення має *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas* [14], що закріплює фінансові повноваження муніципалітетів, їхні доходні джерела та відповідальність за управління публічними коштами. Сукупність цих актів формує цілісну правову основу фінансового контролю, у межах якої чітко розмежовано компетенцію місцевих і центральних органів влади.

Центральне місце в системі зовнішнього фінансового контролю за місцевими фінансами займає *Valstybės kontrolė*, яка є вищим органом державного аудиту. Її діяльність регламентується *Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas* [15] і спрямована на перевірку законності, ефективності та результативності використання публічних коштів, у тому числі на муніципальному рівні. *Valstybės kontrolė* здійснює фінансовий та ефективнісний аудит органів місцевого самоврядування, зокрема у випадках використання державних трансфертів, реалізації делегованих функцій або управління майном державної власності. Такий підхід забезпечує комплексний контроль за рухом публічних ресурсів і сприяє підвищенню рівня фінансової відповідальності муніципалітетів.

Важливим елементом законодавчого механізму є також внутрішній фінансовий контроль, який здійснюється безпосередньо органами місцевого самоврядування. Відповідно до вимог *Lietuvos*

Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas [16], у муніципалітетах запроваджуються системи внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, спрямовані на запобігання фінансовим порушенням, підвищення ефективності управління бюджетними коштами та забезпечення відповідності фінансових операцій законодавству. Така модель внутрішнього контролю орієнтована не лише на виявлення порушень, а й на управління ризиками та вдосконалення управлінських процесів, що відповідає сучасним європейським концепціям «good governance».

Узагальнюючи, слід зазначити, що законодавче забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами у Литовській Республіці характеризується системністю, чіткістю розмежування повноважень і відповідністю європейським стандартам публічного фінансового управління. Поєднання зовнішнього державного аудиту, внутрішнього муніципального контролю та нормативно закріплених гарантій фінансової автономії дозволяє забезпечити ефективне, прозоре та підзвітне використання публічних коштів на місцевому рівні. Досвід Литви є релевантним для держав, що перебувають у процесі реформування системи місцевих фінансів і фінансового контролю, зокрема в контексті поглиблення децентралізації та євроінтеграційних процесів.

Законодавче забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами у Румунії сформовано в контексті адміністративної децентралізації, бюджетної автономії органів місцевого самоврядування та імплементації стандартів Європейського Союзу у сфері публічного фінансового управління. Румунська модель фінансового контролю поєднує конституційні гарантії самостійності територіальних адміністративних одиниць із розвиненою системою зовнішнього державного аудиту та внутрішнього фінансового контролю, що забезпечує законність, прозорість і підзвітність використання публічних коштів на місцевому рівні.

Конституційні засади фінансового контролю закріплені у Constituția României [17] 1991 року (зі змінами), яка визначає принципи місцевої автономії (autonomia locală), децентралізації публічної влади та самостійності місцевих бюджетів. Водночас Конституція встановлює, що фінансова діяльність органів місцевого самоврядування підлягає державному контролю з позицій законності, що формує правові межі втручання центральних органів влади у сферу місцевих фінансів. Таким чином, фінансовий контроль у Румунії має переважно правовий і фінансово-аудиторський характер та не спрямований на оцінку політичної або управлінської доцільності рішень місцевих рад.

Ключовим нормативно-правовим актом, що регулює бюджетні та фінансові відносини на місцевому рівні, є Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale [18]. Цей закон визначає принципи формування, затвердження та виконання місцевих бюджетів, структуру доходів і видатків адміністративно-територіальних одиниць, правила управління місцевим боргом та механізми фінансового контролю. Нормативну основу фінансової автономії органів місцевого самоврядування також доповнює Legea nr. 215/2001 a administrației publice locale (у подальшому – у взаємозв'язку з Кодексом адміністративного управління), який закріплює фінансові повноваження місцевих органів влади та їхню відповідальність за управління публічними ресурсами.

Центральне місце в системі зовнішнього фінансового контролю за місцевими фінансами займає Curtea de Conturi, який є вищим органом державного фінансового контролю. Її правовий статус та повноваження визначені Legea nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi [19]. Curtea de Conturi здійснює аудит законності, регулярності та ефективності використання публічних коштів, у тому числі на рівні органів місцевого самоврядування, комунальних підприємств і суб'єктів, що отримують бюджетні трансферти. Важливою особливістю є наявність територіальних підрозділів Curtea de Conturi, які забезпечують системний і наближений до місцевого рівня контроль за виконанням місцевих бюджетів.

Поряд із зовнішнім аудитом, законодавство Румунії приділяє значну увагу внутрішньому фінансовому контролю та внутрішньому аудиту в органах місцевого самоврядування. Відповідно до Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern [20], у місцевих органах влади створюються підрозділи внутрішнього аудиту, відповідальні за оцінювання систем управління фінансами, внутрішнього контролю та управління ризиками. Внутрішній фінансовий контроль розглядається не лише як інструмент виявлення порушень, а як елемент сучасної системи управління, спрямованої на підвищення ефективності використання бюджетних ресурсів і запобігання фінансовим ризикам.

Узагальнюючи, слід зазначити, що законодавче забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами у Румунії характеризується поєднанням розвиненої системи зовнішнього державного аудиту, ефективних механізмів внутрішнього фінансового контролю та чітко визначених

правових гарантій фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Така модель відповідає європейським стандартам публічного фінансового управління та сприяє підвищенню прозорості, підзвітності й стабільності місцевих бюджетів. Румунський досвід є показовим для держав, що реалізують реформи децентралізації, оскільки демонструє можливість ефективного поєднання самостійності місцевих фінансів із дієвим державним фінансовим контролем.

Законодавче забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами у Республіці Хорватія сформувалося в умовах поетапної адміністративно-територіальної децентралізації та гармонізації національного законодавства зі стандартами Європейського Союзу у сфері публічного фінансового управління. Система фінансового контролю на місцевому рівні в Хорватії спрямована на забезпечення законності, прозорості та ефективності використання публічних коштів органами місцевого та регіонального самоврядування, водночас зберігаючи баланс між фінансовою автономією територіальних одиниць і державним наглядом.

Конституційні засади фінансового контролю за місцевими фінансами закріплені в *Ustav Republike Hrvatske* [21] 1990 року (зі змінами), який визначає місцеве та регіональне самоврядування (*jeđinice lokalne i područne (regionalne) samouprave*) як самостійний рівень публічної влади, наділений власними повноваженнями та фінансовими ресурсами. Конституція гарантує право органів місцевого самоврядування на власні доходи та самостійне управління бюджетами, одночасно передбачаючи можливість державного контролю за їхньою діяльністю виключно в межах законності. Такий підхід формує правові межі фінансового контролю та унеможливує втручання центральних органів влади у доцільність бюджетних рішень місцевих представницьких органів.

Базовим нормативно-правовим актом, що регулює фінансові відносини на місцевому рівні, є *Zakon o proračunu* [22], який визначає принципи бюджетної системи Республіки Хорватії, порядок складання, затвердження та виконання державного і місцевих бюджетів, а також механізми фінансового контролю та бюджетної дисципліни. Фінансові повноваження органів місцевого та регіонального самоврядування деталізуються у *Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi* [23], що закріплює джерела доходів місцевих бюджетів, відповідальність за управління публічними фінансами та підзвітність органів місцевої влади.

Центральне місце у системі зовнішнього фінансового контролю за місцевими фінансами посідає *Državni ured za reviziju*, правовий статус і повноваження якого визначені *Zakon o Državnom uredu za reviziju* [24]. Цей орган здійснює державний аудит законності та ефективності використання публічних коштів, у тому числі органами місцевого та регіонального самоврядування, бюджетними установами й комунальними підприємствами. Аудиторська діяльність охоплює перевірку виконання місцевих бюджетів, управління майном, використання бюджетних трансфертів та дотримання фінансових процедур, що дозволяє забезпечити комплексний контроль за рухом публічних фінансових ресурсів.

Поряд із зовнішнім аудитом, законодавство Хорватії передбачає розвиток внутрішнього фінансового контролю в органах місцевого самоврядування. Відповідно до положень *Zakon o sustavu unutarnjih kontrola u javnom sektoru* [25], у місцевих органах влади впроваджуються системи внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту, спрямовані на запобігання фінансовим порушенням, підвищення ефективності бюджетного управління та управління фінансовими ризиками. Така модель внутрішнього контролю орієнтована на превентивний підхід і відповідає європейським стандартам належного фінансового управління.

Узагальнюючи, слід зазначити, що законодавче забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами у Республіці Хорватії характеризується системністю, чітким розмежуванням контрольних повноважень та орієнтацією на аудиторсько-превентивну модель фінансового контролю. Поєднання зовнішнього державного аудиту, внутрішнього фінансового контролю та конституційно гарантованої фінансової автономії органів місцевого і регіонального самоврядування створює умови для ефективного, прозорого та підзвітного управління публічними фінансами на місцевому рівні. Досвід Республіки Хорватії є показовим для держав, що перебувають у процесі поглиблення децентралізації та інтеграції до європейського правового простору, з огляду на поєднання фінансової самостійності територій із дієвими механізмами державного фінансового контролю.

Врахування зазначених доктринальних та нормативно-правових положень дозволяє сформулювати власне бачення сучасного нормативно-правового забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами на сучасному історичному етапі.

Висновки. Узагальнюючи, слід зазначити, що актуальність дослідження теми порівняльної характеристики нормативно-правового забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами зумовлена поєднанням теоретичних і практичних чинників. Вона визначається зростанням ролі місцевих фінансів у публічному управлінні, необхідністю забезпечення балансу між фінансовою автономією та ефективним контролем, потребою імплементації європейських стандартів і вдосконалення національного законодавства. У цьому зв'язку порівняльно-правові дослідження у зазначеній сфері набувають особливого значення як для розвитку фінансово-правової доктрини, так і для формування ефективної практики управління публічними фінансами на місцевому рівні.

Забезпечення фінансового контролю за місцевими фінансами – це форма адміністративно-управлінської діяльності у фінансово-бюджетній сфері, пов'язана з реалізацією повноважень органів публічного управління у співпраці з інституціями громадянського суспільства, спрямована на забезпечення законності, прозорості та підзвітності формування, розподілу й використання публічних фінансових ресурсів на місцевому рівні, а також на досягнення збалансованості між фінансовою автономією територіальних громад і необхідністю державного нагляду в межах, визначених законом. Така діяльність має комплексний характер і охоплює сукупність правових, організаційних, процедурних та інформаційно-аналітичних заходів, спрямованих на запобігання фінансовим правопорушенням, мінімізацію бюджетних ризиків, підвищення ефективності та результативності використання коштів місцевих бюджетів і забезпечення стабільності бюджетної системи в цілому.

У науковому вимірі фінансовий контроль за місцевими фінансами слід розглядати не лише як інструмент виявлення порушень бюджетного та фінансового законодавства і притягнення винних осіб до юридичної відповідальності, а як складову сучасної моделі публічного управління, орієнтованої на превентивність, ризик-менеджмент і сервісний характер діяльності органів влади. Його реалізація передбачає інтеграцію внутрішнього й зовнішнього контролю, державного аудиту та громадського контролю, що забезпечує системний вплив на фінансові процеси на місцевому рівні та сприяє зміцненню фінансової дисципліни.

У всіх проаналізованих нами державах фінансовий контроль за місцевими фінансами базується на конституційно гарантованій автономії місцевого самоврядування та обмеженні державного втручання критерієм законності. Водночас Польща демонструє найбільш інституційно диференційовану модель із наявністю спеціалізованих Regionalne Izby Obrachunkowe, Литва – управлінсько-аудиторську модель із посиленням внутрішнім контролем, а Румунія – централізовану аудиторську модель з територіальними структурами Curtea de Conturi. Сукупно ці моделі відображають різні підходи до реалізації європейських стандартів фінансового контролю в умовах децентралізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ткачук Н.М. Особливості фінансування видатків України на оборону. URL: <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog-1?inline=1>.
2. Гарбінська-Руденко А.В., Данчук І.О., Дуброва А.В. Правове регулювання бюджетного контролю як виду управлінської діяльності у бюджетному процесі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. Серія ПРАВО. Випуск 74: частина 2. С. 43-47. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2023/01/10-1.pdf>.
3. Дем'янишин В. Організація та проблеми здійснення бюджетного контролю як елемента бюджетного механізму держави. *Формування ринкової економіки в Україні: збірник наукових праць*. Львів, 2017. Випуск 37. Частина 1. С. 129-140. https://www.lsej.org.ua/1_2024/101.pdf.
4. Максимова В.Ф. Організація державного фінансового контролю: Навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, 2012. 276 с.
5. Пацкан В.В. Засади адміністративно-правового статусу Рахункової палати як вищого органу аудиту України. *Правова позиція*. № 4 (25). 2019. С. 61-68. URL: <https://legalposition.umsf.in.ua/archive/2019/4/9.pdf>. DOI <https://doi.org/10.32836/2521-6473-2019-4-61-69>.
6. Табенська Ю.В. Рахункова палата України як вищий орган незалежного зовнішнього контролю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 19 (3). С. 88–91. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN

- &Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Nvuumevcg_2018_19%283%29_20.
7. Яцкін Р.О. Правове регулювання бюджетного контролю в Україні: підручник. К. 2014. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/8556/>.
 8. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. // Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19970780483>.
 9. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych // Dz.U. 2009 nr 157 poz. 1240. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20091571240>.
 10. Ustawa z dnia 7 października 1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych // Dz.U. 1992 nr 85 poz. 428. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19920850428>.
 11. Ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli // Dz.U. 1995 nr 13 poz. 59. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19950130059>.
 12. Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992 m. spalio 25 d.). URL: <https://www.lrs.lt/home/Konstitucija/Konstitucija.htm>.
 13. Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.2455>.
 14. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884>.
 15. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.1226>.
 16. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas. URL: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.195450>.
 17. Constituția României (1991, revizuită în 2003). URL: <https://www.cdep.ro/pls/dic/site.page?id=339>.
 18. Legea nr. 273/2006 privind finanțele publice locale. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/73096>.
 19. Legea nr. 94/1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/386>.
 20. Legea nr. 672/2002 privind auditul public intern. URL: <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/40390>.
 21. Ustav Republike Hrvatske // Narodne novine, br. 56/90. URL: <https://www.zakon.hr/z/94/Ustav-Republike-Hrvatske>.
 22. Zakon o proračunu // Narodne novine, br. 87/08 URL: <https://www.zakon.hr/z/283/Zakon-o-prora%C4%8Dunu>.
 23. Zakon o lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi // Narodne novine, br. 33/01. URL: <https://www.zakon.hr/z/132/Zakon-o-lokalnoj-i-podru%C4%8Dnoj-%28regionalnoj%29-samoupravi>.
 24. Zakon o Državnom uredu za reviziju // Narodne novine, br. 80/11. URL: <https://www.zakon.hr/z/457/Zakon-o-Dr%C5%BEavnom-uredu-za-reviziju>.
 25. Zakon o sustavu unutarnjih kontrola u javnom sektoru // Narodne novine, br. 78/15. URL: <https://www.zakon.hr/z/1837/Zakon-o-sustavu-unutarnjih-kontrola-u-javnom-sektoru>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 01.04.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 23.04.2026
Дата публікації: 10.05.2026